

STENOMUSEN

MEDLEMSBLAD FOR STENO MUSEETS VENNER - DECEMBER 2000 - NR. 12

Journalistev Jonas Bech var på besøg på Steno Museet en dag i år 2000. Det kom der følgende ud af:

Det summer af sandhed

46 dage, 10 timer, 12 minutter, 5 sekunder og 33 hundrededele.

De digitale tal yderst til højre skifter med lynets hast. *Nedtælling til årtusindskiftet* står der på tavlen over det digitale ur. Ganske ensomt hænger det på Steno Museets særudstilling om tid. Tappert fortsætter det den kamp, som blandt andet uret i Eiffeltårnet for længst har opgivet.

I baggrunden hører man svagt udstillingens andre ure med deres mekaniske tikken. Standur efter standur står i kronologisk rækkefølge for at fortælle historien om uret. De skaber en skarp kontrast til den summen, det digitale apparat udgyder. Til venstre for uret hænger der et A-4 ark. Det fortæller, hvorfor netop dette ur stadig tæller ned til det årtusindskifte, som vi alle troede lå bag os.

Årtusindskiftet

En mere uddybende forklaring giver museumsinspektør Hans Buhl, som er sat stævne under uret. På yderst pædagogisk manér forklarer han, hvordan tingene hænger sammen.

Det er Dionysius, som står bag den tidsregning, vi har i dag. Han fik opgaven af pave Johannes I, som ønskede nogle nye tabeller over, hvornår påsken skulle ligge i de kommende år. I den forbindelse valgte Dionysius at nummerere årene efter Jesu Kristi fødsel. Med udgangspunkt i den 19-årige månecy-

Denne samling af ure i udstillingen "At tælle tiden" inspirerede denne artikels forfatter.

klus, ugens 7 dage og de 4 år mellem hvert skudår nåede han frem til, at det ville være hensigtsmæssigt at kalde det første år i den nye kalender for år 532 efter Kristi fødsel.

“Det passede nogenlunde med den historiske viden, men er sandsynligvis rent matematisk bestemt af produktet $19 \cdot 7 \cdot 4$. Det er altså lidt tilfældigt, at vi er i år 2000 netop i år” forklarer Hans Buhl. Derudover er det sådan, at der ikke er noget år nul i Dionysius’ kalender. Derfor vil der først være gået 2 årtusinder siden Kristi fødsel, når vi når midnat den 31/12 2000. Men det er meget usandsynligt, at der på det tidspunkt er gået nøjagtigt 2000 år, siden Jesus kom til verden.

Fortsættes side 7

STENOMUSEN

udgives af Steno Museets Venner. Bladet udkommer 3 - 4 gange årlig og sendes til alle foreningens medlemmer. Stof kan sendes til Steno Museet.

Redaktion:

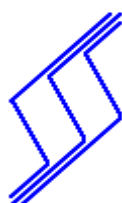
Knud Erik Sørensen (ansv.)
og Hans Buhl

Layout:

Knud Erik Sørensen

Tryk:

Steffensen Offset, Horsens.

C.F. Møllers Allé 100
Universitetsparken, 8000 Århus C
Tlf: 8942 3975, Fax: 8942 3995
E-mail: stenomus@au.dk
Web: www.stenomuseet.dk

Kassereren orienterer

Nye medlemskort

Livsvarige medlemmer modtager sammen med dette nummer af *Stenomusen* nye medlemskort, som er mere holdbare end de hidtidige lidt primitive.

Betalingsfrist opererer vi ikke med, men jeg vil opfordre til, at man betaler kontingentet inden udgangen af januar.

Indmeldelse

Indmeldelse i foreningen skal ikke nødvendigvis foregå på de foldere, der er fremlagt på museet. Skriv til mig, send mig en mail eller ring til mig – angiv navn(e), adresse og medlemskategori.

- enkeltmedlem: 100 kr.
- livsvarigt: 1000 kr.
- par: 150 kr.
- institution: mindst 200 kr.

Poul Gade

Irisvej 30, 8260 Viby J.
Tlf.: 8614 3187
poulgade@post9.tele.dk

Udmeldelse

Hvis du fremover ikke ønsker at støtte foreningen/museet ved et medlemskab, så spar foreningen for udgifter til 2-3 unødige forsendelser ved at lade mig det vide.

Jul og nytår på Steno Museet

Steno Museet holder julelukket i dagene 23. - 26. december. Der er ligeledes lukket den 31. december og 1. januar.

Nye åbningstider i 2001

Steno Museet har i det sidste par år haft åbent onsdag aften. Der har imidlertid været ret få, der har benyttet denne mulighed for at besøge museet uden for dagtimerne. Derfor er det besluttet at sløjfe dette tilbud med udgangen af år 2000. Fremover vil Steno Museet være åbent dagligt kl. 10-16 undtagen mandag.

bb

Planetarienyt

En sæson med nyt og gammelt i Planetariet.

Kulturnat med ny og anderledes skattejagt for børn

Planetariet havde en travl Kulturnat den 13. oktober med skattejagt for børn under stjernerne. Der blev søgt i mørket, gættet på Pegasus og fortalt stjernehistorier om guden Thor og Bjørnen, som mistede sin hale.

De faste forestillinger

Høststjerner blev vist hele efteråret med Dorthe Hansen Carlsen, som begejstret fortæller myten om dronning Cassiopeia, havuhyret Cetus og alle de andre. *Vinsterstjerner* er genopsat i den gamle version. Den kører frem til 20. marts, hvor den afløses af *Vårstjerner*.

Et farvel til *Sille og Tiden* sker den 30. december, samtidig med at særudstillingen *At Tælle Tiden* slutter. *Lillestump kikker Stjerner* viser vi fortsat i weekenden og på bestilling, og der arbejdes med nye produktioner. Udenlandske besøgende har med succes benyttet sig af muligheden for at se forestillingen *Længere End Øjet Rækker* med engelsk tale (ved brug af teleslyngeanlægget).

Ny undervisningsforestilling

I efterårsferien viste Planetariet forestillingen *Dinosaurer - fra knogler til liv*. Der var fuldt hus alle dage, så desværre gik man-

ge forgæves. Men masser af børn fik muligheden for at tage med dinojægeren Aase Roland Jacobsen på rejse til Canadas ørken for at se, hvordan hun arbejder med udgravninger. Bagefter kunne de se og røre ved graveredskaber og 75 millioner år gamle dinosaurknogler.

Fremover vil man kunne bestille forestillingen som undervisningsforestilling, og den er specielt egnet for børnehaver, skolefritidsordningen og de mindste skoleklasser.

I det nye årtusinde

Fuldmåneaftenerne fortsætter også i det nye årtusinde! 9. januar holder vi "Nytårskoncert under stjernerne". Den 8. februar er programmet ændret til "En buket stjerner", en lyrik- og musikaften omkring den lille digtsamling *Stjernebuketten* og digterne i lyrikgruppen Stemmejernet.

arj

Der var trængsel omkring Aase Roland Jacobsen, da hun i efterårsferien fortalte om sine oplevelser som dinosaurjæger i Canada.

Travlhed på Steno Museet

Steno Museets direktør Kurt Møller Pedersen løfter sløret for spændende planer for en udbygning af museet – både over og under jorden.

Der foregår mange spændende ting på Steno Museet hver eneste dag: skoleklasser, der skal vises rundt i den permanente udstilling og særudstillingen, planetarieforestillinger for alle aldre.

Det er blevet vinter, så derfor er haven lukket, men hele sommeren og efteråret igennem var den et smukt rekreativt sted, hvor man kunne sidde roligt på bænken og nyde blomstrerfloret, medens ungerne legede omkring vandkunsten.

Men hele tiden er der stor aktivitet også bag kulisserne. Plakater og foldere skal laves, instrumenter registreres, regnskaber føres, besøg af skoler og grupper planlægges, ligesom værkstedet forvandler træstykker og metalplader til smukke udstillingsgenstande.

Udvidelsesplaner

I øjeblikket arbejdes der meget bag kulisserne med at finde ud af, hvordan en mulig udbygning af museet skal være. Intet er på nogen måde fastlagt endnu, men en fore-

løbig ideskitse er under udarbejdelse. I grove træk går den ud på at lave et stor underjordisk udstillingslokale på ca. 1500 m².

Går man ud af hovedindgangen på Steno Museet, skal det placeres til højre over mod den nuværende geologibygning. Over jorden er der planer om at indrette en såkaldt naturvidenskabslegeplads.

Under jorden

Det underjordiske lokale skal rumme en afdeling på 400 m² til særudstillinger, der på en særlig snedig måde skal kunne tyverisikres.

Det øvrige udstillingsområde bliver fyldt med historiske genstande, rekonstruktioner, plancher og interaktive apparater.

Det drøftes lige nu, om der skal indrettes en særlig eksperimentarieafdeling eller om det historiske og interaktive skal fremstå som en enhed.

Der bliver nu arbejdet på forslag til, hvad vi kunne tænke os at udstille: f.eks. historien om kulstof-14, peni-

cillinets historie, og meget mere.

Der skal være plads til et lille amfiteatralsk opbygget område, hvor det skal være muligt at lave mindre forsøg, fortælle en historie og vise billeder på et lærred.

Det har været drøftet, at lade lokalet gennemløbe i to meters højde af gangbroer, der kunne forbinde museet med geologibygningen, hvor Institut for Videnskabshistorie muligvis flytter til, således at man lidt "ophøjet" kunne se ud over udstillingslokalet og også nøjere iagttage genstande ophængte i loftet.

Over jorden

Den overjordiske legeplads kunne især udnyttes til mekaniske indretninger, der kunne illustrere de velkendte klassiske maskiner. Problemet er dog, at den ikke vil være så attraktiv om vinteren, således at det også drøftes at bygge maskinerne i den underjordiske afdeling.

Det er vanskeligt på nuværende tidspunkt at være mere konkret, men jeg har blot villet antyde over for *Stenomusens* læsere, at der forhåbentligt står en ny stor udstillingssal klar om – skal vi sige et par år.

kmp

Mad til Mennesker

Den 6. februar 2001 åbner Steno Museet sin næste særudstilling.

Denne gang er det den medicinhistoriske afdeling, der står for arrangementet med et yderst dagsaktuelt emne, nemlig kostens betydning for vor sundhed og risikoen for udvikling af sygdom.

Forberedelserne har været i gang siden marts, og udstillingen begynder nu at tage sin endelige form. Vi sigter bredt, med det formål, at der skal være elementer, der kan forstås af både børn og voksne, men således, at den egentlige målgruppe er de lidt ældre skoleelever.

Udstillingen indledes med at placere mennesket i naturen, som en del af alt levende. En række kranier fra forskellige dyr viser forskellige tandsæt, der afspejler dyrenes forskellige fødevalg. Herefter følger et menneskekranium med teksten ”Hvad tror du så, hun spiser?”. Det sætter tankerne i gang om vor egen kost.

Derpå følger der lidt om mavetarmkanalens muligheder for fordøjelse af forskellige former for føde hos forskellige dyr – efterfulgt af tilsvarende overvejelser over dyrenes naturlige fødevalg.

Vi viser også, hvilke komponenter et menneske består af: vand, fedt, protein, mineraler m.v. for hermed at anskueliggøre vore behov for at skaffe os disse nødvendige bestanddele. Herefter fortæller vi så, hvorledes dette bedst kan lade sig gøre.

En særlig del af udstillingen beskæftiger sig med de lidelser, som kan skyldes forkert ernæring, illustreret med plancher og præpa-

Udstillingen tager udgangspunkt i kampagnen "6 om dagen", der anbefaler os hver dag at spise 6 stykker frugt og grønsager.

rater af blandt andet forskellige kræftformer, forkalkede blodkar og knogler med osteoporose.

I et afsnit om energibehov og fedme finder man en romaskine, hvor man ved selvsyn kan finde ud af hvor meget arbejde, man skal udføre for at forbrænde bare én guld-karamel.

Herudover bliver der et videoshow, der viser kostvaner i Danmark fra oldtiden til i dag og kostvaner andre steder i verden.

Dette er blot et udpluk af udstillingen, som er planlagt at vare til udgangen af september måned 2001. ebt

Festlige “Dino-dage”

Efterårsferiens tilløbsstykke.

Som følge af succesen med at lave et par “Dino-dage” i sommerferien havde Steno Museet valgt at gentage arrangementet i sidste halvdel af efterårsferien. Det viste sig at

være en rigtig satsning. Hundredvis af børn og voksne kom for at se palæontolog og planetarieinspektør Aase Roland Jacobsens forestilling *Dinosaurer – fra knogler til liv* i planetarieriet. Nogle dage måtte der ligefrem laves ekstraforestillinger. Der var også stor interesse og spørgelyst, når dinojægeren efter forestillingerne viste, hvad hun havde af redska-

ber og forstenede dino-

knoglestykker i sin rygsæk. Mini-eksperimentarieret i skolestuen trak som sædvanligt også mange gæster. I alt var der ca. 2400 besøgende i løbet af efterårsferien. *hb*

Mange af de fremmødte benyttede lejligheden til at røre ved det 75 mill. år gamle, forstenede stykke af en Andenæbsdinosauris lærbensknogle, som Aase Roland Jacobsen her viser frem.

Steno forelæsningerne 2001

Liv og mennesker.

Steno forelæsningerne orienterer om naturvidenskab og medicin i bred kulturel og filosofisk betydning førhen og i dag. Hvert arrangement består af en forelæsning á to gange 45 minutter med en pause imellem. Arrangør af forelæsningsrækken er Steno Museet ved museumsdirektør Kurt Møller Pedersen.

Abonnement

Abonnement på hele forelæsningsrækken fås ved henvendelse på Folkeuniversitetets kontor, Immervad 71, 8000 Århus C. Pris for alle

9 forelæsninger 350 kr. Studerende 270 kr. Abonnement giver stor besparelse i forhold til normalpris og garanterer plads. Adgangskort tilsendes senest 8 dage efter modtagelse af bestillingen.

Enkelte forelæsninger

Billetter til enkelte forelæsninger kan købes ved døren, men vi kan ikke garantere, at der er plads. Forudbestilling er dog mulig samme dag som forelæsningen på Steno Museets telefon klokken 10 - 16. En enkelt forelæsning koster 60 kr (studerende 40 kr).

En brochure kan rekvireres hos Folkeuniversitetet eller på museet. De første tre forelæsninger er omtalt på næste side.

Det sommer... *(Fortsat fra forsiden)*

Tallenes magi

Fakta er altså på plads. Og inspektøren lader sig da heller ikke imponere over al den virak, der var ved årsskiftet sidste år. Som naturvidenskabsmand ser han ikke årtusindskiftet som en speciel begivenhed.

“Der findes jo et utal af talkombinationer, som kan være fascinerende eller kun forekommer med 1000 års mellemrum. Reelt er det jo bare tallene, der skifter, ligesom når speedometeret i en bil går fra 9999 til 0000” forklarer Hans Buhl. “Havde meteren været defineret en anelse anderledes, var det blot sket et andet sted,” siger Hans Buhl med et skævt smil. Han har talt sig varm nu, hvorimod kaffen i hans krus så småt må være blevet kold.

Han mener, at det i højere grad har socio-logisk interesse, hvordan den vestlige verden

kunne blive grebet af denne talkombination 2000. “Det sociale gik forud for videnskabelige facts. Folk lavede deres egen subjektive sandhed”, som Hans Buhl filosofisk udtrykker det. Han mener, at medierne og detailhandlen benyttede lejligheden til at slå plat på befolkningen og tjene en god skilling.

Historien om det ensomme ur er altså primært historien om Steno Museet, som ønsker at oplyse og forklare publikum en sandhed. En sandhed som videnskaben må acceptere ikke bliver alment anerkendt. Men museumsinspektøren ærgrer sig ikke. Det kan ikke nytte at blive sur. Han forklarer, hvordan videnskaben gang på gang må se sig udspillet. Ikke af argumenter, men af interesser, der råber højere, som for eksempel medierne.

Uret råber ikke særlig højt. Det hænger bare. Sommer videre, vel vidende, at dét i det mindste kan klokken. *Jonas Bech*

Torsdag den 8. februar 2001

Museumsinspektør Eivind Thorling:

Mad til Mennesker

I tilknytning til særudstillingen “Mad til Mennesker” på Steno Museet belyses forskellige emner vedrørende den ideelle ernæring til mennesker, og hvorledes man er nået frem til denne viden.

Torsdag den 8. marts 2001

Lektor Jens C. Hansen:

Hvornår er noget giftigt?

I 1564 skrev Pascal: “Hvad er ikke gift, alle ting er gift og intet uden gift. Alene dosis bestemmer, at en ting ikke er gift”.

Dette udsagn er stadig gyldigt. Det betyder, at der ikke kan skelnes kategorisk mel-

lem næringsstoffer og giftstoffer, eller mellem begreberne sundt og usundt.

Torsdag den 5. april 2001

Professor Niels Henrik Gregersen:

Skabelsestanken og evolutionsteorien

Udgivelsen af Darwins *On the Origin of Species* vakte stor furor, da den udkom i 1859. Særligt tre spørgsmål vakte oprør i samtidens kultur og religion, nemlig (1) den såkaldte “abekatteteori”, (2) tilfældighedens princip, og endelig (3) tanken om den brutale selektion, der syntes at gøre hele tilværelsen til en overlevelseskamp. Spørgsmålet var dengang – og for så vidt i dag – om troen på Gud er forenelig med tanken om tilfældigheder i naturhistoriens forløb. ■

Kalender

Fredag 14. januar - lørdag 30. december 2000

At tælle tiden – en særudstilling om tidsregning og tidsmåling.

Tirsdag 9. januar 2001 kl. 20.00 og 21.30

Fuldmåneaften i planetariet. Planetarieleder Ole J. Knudsen fortæller om vinterhimlen og spiller nytårsmusik under stjernerne.

Tirsdag 6. februar - søndag 30. september

Mad til Mennesker – en særudstilling om kost og ernæring.

Torsdag 8. februar kl. 19.00

Stenoforelæsning ved museumsinspekt. Eivind Thorling: *Mad til Mennesker*.

Torsdag 8. februar kl. 20.00 og 21.30

Fuldmåneaften i planetariet: *En buket stjerner*; en lyrik- og musikaften omkring den lille digtsamling *Stjernebuketten*, og digterne i lyrikgruppen Stemmejernet.

Lørdag 10. februar – søndag 18. februar

Mini-eksperimentarium i anledning af skolernes vinterferie.

Tirsdag 20. februar 19.30

Jysk Medicinhistorisk Selskab: Professor, dr. med. Chr. Brahe Pedersen taler om Wilh. Meyer, og overlæge Niels Mygind taler om allergiens historie.

Torsdag 8. marts kl. 19.00

Stenoforelæsning ved lektor Jens C. Hansen: *Hvornår er noget giftigt?*

Fredag 9. marts kl. 20.00 og 21.30

Fuldmåneaften i planetariet. Planetarieleder Ole J. Knudsen fortæller om forårshimlen og spiller musik under stjernerne.

Onsdag 28. marts kl. 19.30

Generalforsamling i Steno Museets Venner.

Torsdag 5. april kl. 19.00

Stenoforelæsning ved professor Niels Henrik Gregersen: *Skabelsestanken og evolutionsteorien*.

Søndag 8. april kl. 20.00 og 21.30

Fuldmåneaften i planetariet: *Palmesøndag under stjernerne*. Planetarieleder Ole J. Knudsen fortæller om påskelegender og spiller musik under stjernerne.